

predictorum et agnum in oriente in territorio Saverio, el in VIII. Aqunta, et Torrecilla et stagno sanguinario, seu in Sancta Margarita, vil in apsa arena: à meridie igitur usque in mare trim in ipso gradu: in occidento vero in territorio de Villa Castilione, cum ipso Canmore, usque in oppido Dodo, in ipso Madalero, usque in Sancto Joanne: in carsio et aquilone in territorio de Monte-Majore, quem diuno Mascurrio, vel in ipso territorio Sancte Petri...

Rufo Festo Avieno, en un seu poema geogràfic del segle IV del cristianisme, ens conta que en la soletat de la llavors deserta platja on més tard s'hi aixecaren Empúries i Roses, ja en aquells temps hi veié un estany immens, que ocupava bona part de la planúria, cridant-li l'atenció per lo notable i recordant són nom: Tonón se'n digué de l'estany i Tononites les muntanyes al peu de les quals s'estenia; aquesta opinió és unànim de que es referia a l'estany castelloní i a les muntanyes de Sant Pere de Roda. S'ha d'entendre, però, que l'estany Tonón no era sols en el lloc on avui pot veure's al Nord de Castelló, sinó que l'estany immens n'era la grandiosa albufera que en aquella edat tan remota es degué estendre's més al Sud de Castelló i que abarcà les terres de Vilacolum, Tonyà i Ciurana. No és aventurat el suposar que Tonyà, assentat en terres baixes que eren cobertes per les aigües no fa molts segles, recordi el nom de Tonón, l'estany antic i formós.

Els «indigets» foren els qui donaren nom al nostre estany, i no és rar el descobrir en la mitologia, que per ells, aquest era l'entrada de l'infern, on el Déu infernal (Tonón) «exercia el seu primer atribut de venjador i justicier. Tonón és masculí i Tonanita indica la seva qualitat femenina. Farcit de llegendes des de primitius temps, res té d'estrany la més acostada als nostres i coneguda per el «Briel» del qual parlarem més endavant.

En el transcurs dels anys, fou aquest estany molt celebrat per la seva pesca abundantíssima; però des de que la Muga passa per ell (quin curs s'inicià fa uns dos segles) es reduí de tal manera que les bandades de cignes que l'embellien desa-

PERGAMÍ

(Continuarà)